

ВІДГУК

на дисертаційне дослідження **Ма Цзе**

«Формування тембро-динамічного уявлення в майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки», подану на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими планами, програмами, темами.

Актуальність представленої до захисту дисертації вважаємо незаперечною, оскільки вона пов'язана з необхідністю набуття у процесі фортепіанної підготовки такого рівня художньо-музичного досвіду, який дозволить системно та грамотно самореалізовуватися у майбутній фаховій діяльності. Модернізація системи вищої освіти України, яка активно запроваджується в освітніх галузях, обумовлена інтеграцією у світовий культурно-освітній простір. У законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепції щодо педагогічної компетентності майбутніх учителів, професійному стандарті «Викладач мистецької школи», інших документах унормовані вимоги, які передбачають дотримання у трансформаційних змінах розвитку компетентнісної парадигми, в контексті якої визначаються стратегічні завдання підготовки освітянських кадрів, та регламентуються відповідна фахова спрямованість надання якісних освітніх послуг всім, у тому числі іноземним здобувачам вищої освіти в Україні. Зауважимо, що музична галузь уможливлується лише завдяки формуванню емоційно-інтелектуальної складової, без якої неможливо досягти повноцінного професійного становлення.

Проблема осучаснення фахової підготовки майбутніх учителів мистецького профілю зокрема вчителів музичного мистецтва та її оновлення є об'єктом наукового інтересу дослідників України, а також іноземних студентів, які навчаються в Україні.

Дисертація присвячена *актуальній* проблемі удосконалення якості підготовки майбутніх фахівців, зокрема до формування тембро-динамічного уявлення в майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки. *Актуальність* проблеми підсилюється тим, що емоційна сфера музиканта-викладача потребує особливої уваги з боку педагогічної освіти, оскільки інформаційно-технологічний розвиток людства переважає у темпах, захоплюючи молодь ІТ технологіями, зменшуючи час для духовного становлення кожної особистості.

Зважаючи на зазначене *актуалізується* і проблема підвищення якості особистісного професійного зростання майбутніх учителів мистецтва, здатних демонструвати школярам власний високий рівень емоційної культури, мотивувати їх до людських почуттів, які формуються в умовах застосування

таких інноваційних технологій, які будуть захоплювати їх не лише художньо-технологічними можливостями, а й спонукати до розвитку емоційного інтелекту.

Доцільність наукового пошуку у представленій роботі зумовлена сучасними вимогами майбутніх спеціалістів на конкурентно спроможному рівні опанування специфічними особливостями музично-виконавської культури та її презентації аудиторії різного віку. *Своєчасність* звернення до цієї тематики підтверджується тим, що фортепіанна підготовка в різних країнах стала популярним видом музично-естетичної освіти та виконавської самореалізації молоді, що забезпечуватиме майбутнім фахівцям високий рівень художньо-естетичного і музично-слухового досвіду через набуття відповідних компетенцій та технологічних шляхів розвитку в їх учнів музично-естетичної культури.

Осмислення стану сучасної практичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з позицій сформованості їх психолого-педагогічної готовності до застосування власних тембро-динамічних уявлень музичних творів, створення відповідних проєктів їх засвоєння та публічного виконання викликало виявлення декількох *суперечностей* між: глибиною образно-емоційного відчуття змісту музики, закладеного композитором, та недостатньою спроможністю його розкодування в музично-слуховій уявлюваній сфері студента; широкими звуко-тембральними можливостями рояля (фортепіано) у забезпеченні цікавого художньо-образного відтворення музики різних стилів, жанрів, ін. та недостатньою художньо-технічною практичною підготовленістю піаністів до якісного і різноманітного тембро-динамічного звуковідтворення фортепіанної музики у власній діяльності; художньо-технічними, тембро-акустичними можливостями рояля (фортепіано) та недостатніми знаннями студентів стосовно їх розкриття у індивідуальній виконавській діяльності задля створення якісного музичного продукту; психо-фізіологічними потенційними можливостями людини до музично-слухових перетворень, наявних у попередньому досвіді музичної діяльності, та відсутністю усвідомлення необхідності їх застосування у створенні власних проєктів тембро-динамічних уявлень опанованих та виконуваних фортепіанних творів.

Подане до захисту дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Університету Ушинського та є складовою частиною наукової теми: «Теорія і методика підготовки майбутніх фахівців мистецького та мистецько-педагогічного профілю в контексті соціокультурної парадигми».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність та наукова новизна

Експертиза дисертації свідчить про обґрунтованість та достовірність основних положень дисертації, отриманих результатів, теоретичних висновків; практичні рекомендації підтверджується всебічним аналізом складових ключового поняття дослідження. Це дозволило здобувачці дати визначення сутності понять «тембро-динамічне уявлення музиканта», яке є змістовою

складовою процесу образного мислення, музично-слухової рефлексії майбутнього вчителя музичного мистецтва у перетворювальній уявлюваній діяльності, та «формування тембро-динамічного уявлення у процесі фортепіанної підготовки» як процесу активізації художньо-асоціативного та музично-слухового досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва задля створення власної виконавської гіпотези звукової модифікації стилевідповідних фортепіанних творів у процесі його навчання; представити структуру темброво-динамічного уявлення у єдності чотирьох *компонентів*: мотиваційно-досвідного, уявно-асоціативного, творчо-проективного та виконавсько-інтерпретаційного.

У ході дослідницького пошуку дисертанткою виокремлено низку методологічних складових: визначені *наукові підходи* (феноменологічний, інтелектуально-емоційний, рефлексивний, методико-технологічний, пропріоцептивний, музикознавчий); *принципи* (слуховий універсалізм, інтуїтивне осягнення, рефлексивність, індивідуалізація, стилевідповідність, аналітичне перетворення); методичне забезпечення склали винайдені *педагогічні умови*; система відповідних *методів*, спрямованих на реалізацію мети та розв'язання завдань дослідження на всіх етапах його розгортання; розроблені *критерії з показниками* для оцінки рівнів сформованості досліджуваного феномена у процесі поетапного його формування.

Результати формувального експерименту, який ґрунтувався на поетапному запровадженні застосованих педагогічних умов і відповідних до них адекватних методів, засвідчили логічність побудови та ефективність використаної методики формування тембро-динамічного уявлення майбутніх учителів у процесі фортепіанної підготовки. Представлені у дисертації висновки й рекомендації є логічним завершенням проведеного дослідження.

Зазначене дає підстави стверджувати, що основні наукові результати дослідження, отримані дисертантом особисто, характеризуються науковою *новизною*, описаною у переліку здобутків, які отримано *вперше*.

Тож, достовірність і вірогідність результатів дослідження підтверджено обґрунтованістю вихідних теоретико-методологічних положень, цілісністю та системністю їхнього аналізу; застосуванням продуманих методологічних засад: наукових підходів та принципів; використанням традиційних методів наукового пошуку і специфічних дослідницьких методів; адекватною репрезентативною вибіркою; застосуванням методів статистичної обробки результатів, що сприяло отриманню гранично точних результатів дослідження.

3. Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Дисертація Ма Цзе традиційно структурована, складається з анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних

джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 224 сторінки, з них 166 сторінок основного тексту, робота містить 13 таблиць, 11 рисунків.

У *вступі* авторкою обґрунтовано актуальність обраної для наукового пошуку теми, її мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження; представлено теоретико-методологічну базу, окреслено комплекс взаємообумовлених методів для розв'язання поставлених завдань; обґрунтовано наукову новизну й практичне значення отриманих результатів; відображено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження та їх висвітлення у наукових публікаціях.

У *змісті основної частини* дисертації представлено логіку розгортання дослідження згідно сформульованих здобувачем *п'яти* завдань, спрямованих на досягнення *мети* дослідження, яка полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці методики формування тембро-динамічного уявлення майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки.

Вирішуючи *перше завдання* щодо аналізу сучасного стану узагальнення науково-теоретичних висновків з проблеми тембро-динамічного уявлення в загальнонауковому пізнанні, було встановлено, що воно унеможлиблюється поза активної музично-слухової діяльності. Позитивним елементом зазначимо виявлення різних складових дуальних структур у контексті досліджуваного феномена з уявлюваною складовою (музично-слухові уявлення, інтонаційно-темброві уявлення, тембро-слухові уявлення, звуко-образні уявлення) та розкриття не опозиційної єдності декількох смислових одиниць, серед яких провідну роль відіграє музично-слухова діяльність піаніста. Серед інших складових значне місце займає образне мислення, музично-слухова рефлексія піаніста, активізація його художньо-асоціативного та музично-слухового досвіду музичного сприйняття, інші.

Вирішення *другого завдання* стосовно розкрити сутності та змісту тембро-динамічного уявлення майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті унікальної природи фортепіано і особливостей музично-слухової діяльності піаністів виявило своєрідність розуміння понять «тембро-динамічне уявлення музиканта», яке є змістовою складовою процесу образного мислення, музично-слухової рефлексії піаніста (майбутнього вчителя музичного мистецтва та викладача фортепіано) у перетворювальній уявлюваній діяльності, та «формування тембро-динамічного уявлення в процесі фортепіанної підготовки» - процес активізації художньо-асоціативного та музично-слухового досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва задля створення власного (індивідуального, унікального) виконавського продукту, звукової модифікації стилевідповідних фортепіанних творів кожним студентом у процесі його навчання та творчої діяльності.

Тембро-динамічне уявлення є складною системою адекватних змістоутворювачів його функціонування, має відповідний комплекс контентних елементів, які утворюють його структуру, що стало предметом розв'язання *третього завдання*. Відмітимо вагомий внесок дисертантки щодо структурного конструкту тембро-динамічного уявлення майбутніх учителів музичного мистецтва, представленого з огляду на специфіку фортепіанної підготовки майбутніх учителів-музикантів, як функціональної єдності, що утворена як специфічна цілісна категорія у контексті можливостей цього музичного інструменту та унікальна якість, результат тембро-динамічних уявлюваних можливостей піаніста, і містить чотири компоненти: мотиваційно-досвідний, уявно-асоціативний, творчо-проективний та виконавсько-інтерпретаційний.

Позитивним є виклад проаналізованого та усвідомленого розкриття тембро-динамічного уявлення у методичних здобутках підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва, представлених у науково-теоретичних висновках та практичному вирішенні деякими представниками музичної педагогіки в системі функціонування музично-слухової конкретики.

Щодо вирішення *четвертого завдання*, представлення методології обґрунтування моделі формування тембро-динамічного уявлення піаністів, зауважимо, що розв'язанню цих проблем присвячено розділ 2 дисертації. У процесі розкриття методологічної бази досліджуваної проблеми, дисертанткою доведено, що формування тембро-динамічного уявлення майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки підпорядковано інтелектуально-емоційному, феноменологічному, пропріоцептивному, музикознавчому та методико-технологічному науковим підходам.

Логікою розгортання дослідження підказано здобувачці представлення відповідних принципів забезпечення ефективності формування тембро-динамічного уявлення майбутніх фахівців у процесі фортепіанної підготовки з метою подальшої професійно визначеної практичної діяльності.

Дослідна робота дозволила здобувачці визначити доцільні *педагогічні умови* (підрозділ 2.2), спонукати майбутніх фахівців до зацікавленого удосконалення власного уявлюваного слухового досвіду; добрати відповідні до кожної з умов *методи* формування тембро-динамічного уявлення задля ефективної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва для самостійної викладацької та виконавської діяльності.

Розв'язанням *п'ятого завдання* передбачено представлення експериментальної роботи з поетапного процесу формування досліджуваного феномена за визначеним критеріальним апаратом оцінки отриманих результатів та перевірку їх ефективності.

З метою оцінювання рівня сформованості тембро-динамічного уявлення майбутніх учителів музичного мистецтва застосовувався комплекс діагностичних та формувальних *методів*, зокрема письмового нотування,

музично-слухового рефлексування, уявно-слухового фантазування, перцептивного збагачення, ImArt (імпресивна) та ExArt (експресивна) терапії творчістю, асоціативного збудження, художньо-порівняльної експансії, інтерпретування та презентації музично-риторичних фігур, музичного ораторства, мобільної пластичної варіантності, інші. Застосування визначеного діагностичного апарату дозволило визначити три рівні сформованості досліджуваного феномена в експериментальній та контрольній групах. Якість тембро-динамічних уявлень у майбутніх учителів музичного мистецтва визначалась на таких рівнях сформованості: високий – *проектувальний*, середній – *активізуючий* та низький – *відтворювальний* з відповідними характеристиками їх змісту.

Реалізація формувального процесу організовано за трьома етапами впровадження авторської методики. Кожний етап було присвячено формуванню визначених компонентів тембро-динамічного уявлення та з урахуванням визначених педагогічних умов. Перший етап, *орієнтовно-продуктивний*, спрямовано на формування перших двох компонентів (мотиваційно-досвідного та уявно-асоціативного); другий етап, *довільно-комбінаційний*, спрямовано на формування третього компонента (творчо-проективного); третій етап, *самореалізаційний*, спрямовано на формування четвертого компонента (виконавсько-інтерпретаційного).

Порівняння результатів у експериментальній (ЕГ) та контрольній (КГ) групах задля перевірки ефективності авторської методики показали, що студенти контрольної групи, навчаючись за традиційною методикою, досягли певних результатів у відповідній музично-слуховій уявлюваній діяльності, але ці досягнення не були настільки вагомими. Натомість у експериментальній групі емпіричний критерій Пірсона χ^2 значно перевищує його критичне значення 5,991 за усіма компонентами досліджуваного феномена: 1 компонент – $9,317287 > 5,991$, 2 компонент – $9,648016 > 5,991$, 3 компонент – $8,402347 > 5,991$ та 4 компонент $7,87484 > 5,991$. Ці результати засвідчили результативність запропонованої методики.

Отже, мета дослідження була досягнута, поставлені завдання розв'язані у повному обсязі, що підтверджено загальними висновками дослідження й дає підстави для представлення роботи до публічного захисту.

4. Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації.

Враховуючи розкриття змісту і представлені висновки дисертації, результати експериментальної перевірки запропонованої авторської методики, достатню апробацію основних наукових положень на науково-практичних конференціях різного рівня, оприлюднення результатів наукового пошуку в достатній кількості публікацій, уважаємо, що представлена методика формування тембро-динамічного уявлення в майбутніх учителів музичного

мистецтва у процесі фортепіанної підготовки доцільно запроваджувати в освітній процес мистецьких відділень закладів вищої освіти. Зокрема, у навчальних курсах «Спеціальний музичний інструмент», «Практикум музично-педагогічної інтерпретації інструментальних творів», «Основи теорії музики та практичного музикування», а також «Аналіз та інтерпретація музичних творів», «Основи теорії музики та практичного музикування», «Концертмейстерський практикум з основами інструментального перекладу музичних творів».

Окремі теоретичні висновки та результати дослідження можуть бути використані у розробці окремих спецкурсів, методичних рекомендацій, у процесі самостійної роботи багаторівневої підготовки студентів закладів вищої освіти мистецького спрямування України і Китаю.

Запропоновані дисертанткою методики можуть бути застосовані у підвищенні власної емоційної культури кожного школяра, їх загальнолюдських почуттів, що можуть бути сформовані в умовах застосування новітніх технологій, здатних захоплювати молодь не лише художньо-технологічними можливостями, а й спонукати до розвитку емоційного інтелекту.

Значущість отриманих результатів дослідження для науки і практики

До науково обґрунтованих результатів виконаного Ма Цзе дослідження, які відзначаються вагомою науковою новизною і дають підстави кваліфікувати його як таке, що розкриває нові шляхи розв'язання досліджуваної проблеми відносяться:

Авторські дефініції: «тембро-динамічне уявлення музиканта», яке є змістовою складовою процесу образного мислення, музично-слухової рефлексії піаніста (майбутнього вчителя музичного мистецтва) у перетворювальній уявлюваній діяльності, та «формування тембро-динамічного уявлення у процесі фортепіанної підготовки» - як процес активізації художньо-асоціативного та музично-слухового досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва задля створення власної (індивідуальної, унікальної) виконавської гіпотези (продукту, проєкту) звукової модифікації стилевідповідних фортепіанних творів кожним студентом у процесі його навчання та творчої діяльності.

Компонентна структура тембро-динамічного уявлення майбутнього вчителя музичного мистецтва у функціональній єдності її компонентів: мотиваційно-досвідного, уявно-асоціативного, творчо-проєктивного та виконавсько-інтерпретаційного.

Авторська методика формування тембро-динамічного уявлення майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки, яка містить визначені автором педагогічні умови, критерії оцінки й визначені рівні сформованості досліджуваного феномена, відповідну методичну систему, що завдяки методологічній узгодженості дозволила досягти прогнозованого результату: сформованості означеної професійної здатності.

Вагомою заслугою дисертантки можна уважати те, що одній із перших їй удалося здійснити цілісне системне дослідження тембро-динамічного уявлення як сформованої фахової якості майбутніх учителів музичного мистецтва, уточнити супутні поняття стосовно сутності психофізіологічної парадигми музично-слухової діяльності та напрями застосування інтелектуально-емоційного досвіду студентів і його розкриття у процесі фортепіанної підготовки.

5. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Загалом позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне надати наступні дискусійні положення та зауваження до представленої дисертаційної роботи:

1. У сформульованому авторкою визначенні сутності поняття «тембро-динамічне уявлення музиканта» представлено широке охоплення музично-слухового досвіду тих музикантів, які опановують свої конкретні музичні інструменти і мають конкретні специфічні особливості слухового уявлення при виконанні музичних творів на окремих інструментах. Можливо доцільніше було сфокусувати увагу на уявленні саме піаністів, які оволодівають складним політембровим музичним інструментом та мають сформовані політемброві музично-слухові уявлення.

2. У дисертації, у підрозділі 3.1. до одного з обгрунтованих компонентів досліджуваного феномена, виконавсько-інтерпретаційного, представлено критерій оцінювання його сформованості, самостійність визначення застосованих методів, зі слухним показником: міра адекватності добору методів. Хотілося б уточнити, яку саме адекватність у даному випадку авторка мала на увазі.

3. У дослідженні застосовано декілька принципів, один з яких: слухового універсалізму, який є специфічним і дуже доречним з огляду на формування тембро-слухового уявлення кожної особи піаніста. Цікаво дізнатись, у чому полягає сенс універсальності цього принципу.

4. У додатках авторка представила авторський тест з проектування тембро-динамічного уявлення фортепіанних п'єс, навіть запропонувала цікаві для його використання твори В. Подвали, Прелюдію та фугу с moll та Л. Бетховена, Сонату № 14, 1 ч. cis moll (у вільному виборі), які мають дійсно колоритні звукові тембро-динамічні характеристики. Нам вдається, що доцільно було запропонувати свій проєкт як зразок виконання такого тесту.

5. У тексті дисертації представлена значна кількість таблиць та схем, що доречно збагачує візуалізацію сприйняття її результатів. Натомість деяку частину їх з узагальненими даними можна було перенести у додатки.

Зазначені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є оригінальною за своїм змістом; науковою новизною і практичною значущістю; що має високий теоретичний рівень,

відрізняється глибиною наукових підходів і принципів до визначення педагогічних умов і методичного забезпечення процесу формування тембро-динамічного уявлення майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки.

Прикінцевий висновок

Таким чином, узагальнюючи, зазначимо, що дисертація **Ма Цзе** на тему: **«Формування тембро-динамічного уявлення в майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки»**, подану на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), є завершеним, цілісним, самостійним, ґрунтовним, науково вагомим дослідженням з актуальної проблеми теорії мистецької освіти, методики підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, яке має яскраво виражену наукову новизну і прикладне значення досягнутих результатів для підготовки фахівців освітньої галузі з музичного мистецтва. На підставі викладеного можна стверджувати, що представлена дисертаційна робота «Формування тембро-динамічного уявлення в майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки», має авторський характер і відповідає чинним вимогам пунктів №№ 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка, **Ма Цзе** заслуговує на присудження наукового ступеня вищої освіти доктора філософії PhD зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фортепіанного виконавства
та педагогіки мистецтва

Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

